

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱՄԱՆՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՆ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՆՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ
25-ԱՄՅԱԿԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՀՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ 25-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2017

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67
Ե 813

*Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը*

Գլխավոր խմբագիր՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան**

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան**

Խմբագրակազմ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան**

Ե 813 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյան. –Եր., ԵՊՀ, 2017, 534 էջ:

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2016 թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ Սահմանադրությունն ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67

ISBN 978-5-8084-2208-7

© ԵՊՀ հրատ., 2017
© Հեղ. խումբ, 2017

**ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԼՈՒՑՄԻ ՆԵՐՔՈ**

Դավիթ Սերոբյան

*ԵՊՀ քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի դոցենտ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու*

Մեր հանրապետությունում օրենսդրության լայնածավալ փոփոխություններ են կատարվում, երկրի հիմնական օրենքն է փոխվել, ֆունդամենտալ փոփոխություններ են կատարվում ՀՀ քաղաքացիական և քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերում¹: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության² փոփոխությունների կատարման արդյունքում Սահմանադրության 59-րդ հոդվածի 1-ին մասով արդեն նախատեսվում է, որ յուրաքանչյուր ոք ունի տնտեսական, այդ թվում՝ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք: Սահմանադրության նախկին խմբագրությամբ 33.1 հոդվածի 1-ին մասն իր հերթին նախատեսում էր, որ յուրաքանչյուր ոք ունի օրենքով չարգելված ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք: Այսինքն կարելի է փաստել, որ Սահմանադրության 59-րդ հոդվածն իր բովանդակությամբ գրեթե կրկնում է նախկինում գործող Սահմանադրության 33.1 հոդվածը, որը նույնպես ամրագրում է «բիզնեսով»³ զբաղվելու սահմանադրա-

¹ ՀՀ ՊՏ 1998/17(50) 10.08.98, այսուհետ նաև՝ ՀՀ քաղ. օր.:

² ՀՀ ՊՏ 2015.12.21/Հատուկ թողարկում, հոդ. 1118:

³ Դոկտորինալ մակարդակով «ձեռնարկատիրական» եզրույթը միանգամայն արդարացի քննադատության է արժանացել, ավելի մանրամասն տե՛ս Ս. Կ. Բարսեղյան, «Գործարարական իրավունք», 2009, ԵՊՀ, էջեր 16-17, 39, «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ» ընդհանուր խմբագրությամբ՝ Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի. - Եր.: «Իրավունք», 2010, 408 էջ (մեկնաբանվող 33.1 հոդվածի մեկնաբանության հեղինակ՝ Դ.Սերոբյան), սակայն նկատի ունենալով, որ սույն հոդվածի նպատակը այլ է և քանի որ ՀՀ Սահմանադրությունը և ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքն օգտագործում են ձեռնարկատիրական եզրույթը, հետագա շարադրանքում նույնպես կօգտագործվի այդ եզրույթը:

կան իրավունքք: Սակայն էական տարբերությունը այն է, որ գործող սահմանադրաիրավական նորմով յուրաքանչյուրին ազատորեն իրավունք է վերապահվում զբաղվել տնտեսական, այդ թվում՝ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ,¹ այսինքն կատարված փոփոխությունների արդյունքում սահմանադրական մակարդակով ձեռնարկատիրական գործունեությունն արդեն դիտվում է որպես տնտեսական գործունեության տարատեսակ²: Իսկ ՀՀ քաղ. օր-ի 2-րդ հոդվածը, ինչպես հայտնի է, ձեռնարկատիրական գործունեությունը տնտեսական գործունեության տարատեսակ չի դիտում, ուստի իրականացվող սահմանադրական փոփոխությունների լույսի ներքո, խիստ կարևորվում է տնտեսական գործունեության դոկտրինալ հարթությունում ուսումնասիրությունը և վերլուծությունը ու դրա օրենսդրական ձևակերպումը, հակառակ դեպքում կընդատվի կապը ձեռնարկատիրական գործունեության սահմանադրական հենքի և գործող օրենսդրության, որն իր հերթին հնարավորություն կտա կամայականորեն մեկնաբանել ձեռնարկատիրական գործունեության էությունը, կախված մեկնաբանողի սուբյեկտիվ նախասիրություններից:

Իսկ ինչպես են հարաբերակցվում տնտեսական և ձեռնարկատիրական գործունեությունը: Սահմանադրությունը հիմք ընդունելով տեսական գրականությունում գերիշխող տեսակետը ձեռնարկատիրականը դիտել է որպես տնտեսական գործունեության տարա-

¹ Մեր կողմից մասնագիտական հանձնաժողովին համապատասխան առաջարկություն ներկայացվել է Սահմանադրության փոփոխությունների նախագծի 59-րդ և բոլոր այն հոդվածներում, որտեղ օգտագործվում է «ձեռնարկատեր» եզրույթը, այն փոխարինել «գործարար» եզրույթով, սակայն կարող ենք արձանագրել, որ Սահմանադրությամբ «գործարար» եզրույթը այլ իմաստով է օգտագործվում, այսպես նույն Սահմանադրության 86-րդ հոդվածը նախատեսելով պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները այդ նպատակներից մեկն էլ սահմանում է գործարար միջավայրի բարելավումը և ձեռնարկատիրության խթանումը:

² Նույն կերպ ավելի վաղ վարվել են նաև ՌԴ-ում: Տե՛ս <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-4.htm>

տեսակ¹: Եվ դա ճիշտ է, այդպես է կարծում նաև Երշովան՝ ձեռնարկատիրական գործունեությունն իրենից ներկայացնում է տնտեսական գործունեության տեսակ և որպես տեսակային հատկանիշ ունի շահույթ ստանալու ուղղվածություն², Մամուտովը ընդգծում է, որ տնտեսական գործունեության հասկացությունը ներառում է ձեռնարկատիրությունը, սակայն չի վերաժվում դրան³: Բելիխը կարծում է, որ ձեռնարկատիրական և տնտեսական գործունեությունը «խաչվող» հասկացություններ են, ամեն մի տնտեսական գործունեությունը չի կարող համարվել ձեռնարկատիրական⁴: Լապտևը նշում է, որ տնտեսական գործունեությունը ավելի լայն հասկացություն է, քան ձեռնարկատիրականը, ժամանակակից պայմաններում այն առավել լայն է ընդունում է ձեռնարկատիրական գործունեության ձև, սակայն կարող են լինել տնտեսական գործունեության այնպիսի տեսակներ, որոնք չունենան ձեռնարկատիրականին բնորոշ հատկանիշներ⁵:

Այժմ փորձենք պատասխանել այն հարցին, թե ի վերջո, ի՞նչ է իրենից ներկայացնում տնտեսական գործունեությունը: Ցավոք այս հարցի լիարժեք պատասխանը մեր օրենսդրությունը չի տալիս, թեև բազմաթիվ իրավական ակտեր այս եզրույթն օգտագործում են:

¹ Այն որ ձեռնարկատիրական գործունեությունը տնտեսական գործունեության տեսակ է, մեր տեսակետն իրավական հանրությունը ներկայացվել է դեռևս 2010 թ.՝ տե՛ս «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ» ընդհանուր խմբագրությամբ՝ Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի, Եր., «Իրավունք», 2010, (մեկնաբանվող 33.1 հոդվածի մեկնաբանության հեղինակ՝ Դ. Մերոբյան), էջ 407:

² St`u Современное предпринимательское право. Монография. Отв. ред. док. юр. наук, проф. И. В. Ершова. (автор главы - И. В. Ершова.) Проспект. Москва. 2014, էջ 79:

³ St`u Хозяйственное право: Учебник/ под ред. В. К. Мамутова. Киев. 2002, էջ 3:

⁴ St`u Предпринимательское право России: Учебник/ под ред. В. С. Белых (автор главы - В. С. Белых). М., 2008, էջ 21:

⁵ St`u Предпринимательское право: понятие и субъекты. М. 1997, էջ 18, Предпринимательское право (хозяйственное) право: Учебник. Под ред. В. В. Лаптева, С. С. Занковского (автор главы - В.В.Лаптев). М., 2006, էջ 122:

Մասնավորապես, Մահմանադրության նախկին խմբագրության 8-րդ հոդվածի համաձայն Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում են տնտեսական գործունեության ազատությունն ու ազատ տնտեսական մրցակցությունը¹, ինչպես նկատում ենք, տնտեսական գործունեության ազատությունը դրսևորվում է ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելու միջոցով: Ներկայումս ՀՀ քաղ. օր-ի 114 հոդվածում այն հիշատակվում է բաժնետիրական ընկերության տնտեսական գործունեության արդյունքի իմաստով, այնուհետև նույն օրենսգրքի 275-րդ հոդվածում՝ արտաքին տնտեսական գործունեության, իսկ 746-րդ հոդվածում կապալառուի օպերատիվ տնտեսական գործունեության ասպեկտներով: ՀՀ հողային օրենսգրքում² հիմնականում այդ եզրույթն օգտագործվում է գյուղատնտեսական գործունեություն իրականացնելու ընթացքում առաջացող հարաբերությունները կարգավորելու նպատակով, ՀՀ ջրային օրենսգրքում³ ջրային ռեսուրսների օգտագործման ընթացքում համապատասխան հասարակական հարաբերությունները կանոնակարգելու նպատակով և վերջապես ՀՀ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ⁴ օրենսգրքում արտակարգ դրության ժամանակ ֆինանսատնտեսական գործունեության սահմանափակումների խախտման համար պատասխանատվություն նախատեսելու նպատակով:

Առանձնակի մոտեցում էր ցուցաբերում «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքը, որի 2-րդ հոդվածի համաձայն ԱԱՀ վճարողներ են համարվում օրենքով սահմանված կարգով ինքնուրույն

¹ Տնտեսական գործունեության ազատությունը նշանակում է իրավաբանորեն երաշխավորված հնարավորություն՝ ազատորեն օգտագործելու սեփական ընդունակություններն ու գույքը օրենքով չարգելված տնտեսական գործունեության համար, այսինքն՝ իրականացնել ձեռնարկատիրական գործունեություն: «Հայաստանի Հանրապետության Մահմանադրության մեկնաբանություններ» ընդհանուր խմբագրությամբ՝ Գ. Հարությունյանի, Ա. Վաղարշյանի, Եր., «Իրավունք», 2010, էջ 121:

² ՀՀՊՏ 2001.06.15/17(149):

³ ՀՀՊՏ 2002.07.10/24(199):

⁴ ՀՍՍՀԳՍ 1985/23:

տնտեսական (ձեռնարկատիրական) գործունեություն վարող և նույն օրենքի 6 հոդվածում թվարկված գործարքներ (գործառնություններ) իրականացնող ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, դժվար չէ նկատել, որ տնտեսական և ձեռնարկատիրական գործունեությունն այս նորմատիվ ակտում նույնականացվել է: Նույն օրենքի հիշատակված հոդվածի համաձայն ձեռնարկատիրական գործունեություն է համարվում շահույթ (եկամուտ) ստանալու նպատակով պարբերաբար իրականացվող տնտեսական գործունեությունը, իսկ տնտեսական գործունեություն է համարվում ցանկացած գործունեություն, որն իրականացվում է որևէ ձևով կատարվող հատուցման դիմաց¹:

Մեր օրենքներն, ի դեպ, երբեմն շատ յուրօրինակ դրսևորումներ ունեն, դրա վառ օրինակ կարող է ծառայել «Շահութահարկի մասին» ՀՀ օրենքը², որի 55-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն արտաքին տնտեսական գործունեություն է համարվում բացառապես ոչ ռեզիդենտի անունից իրականացված, նրան պատկանող ապրանքները Հայաստանի Հանրապետություն ներկրելու հետ կապված (ապրանքների մաքսային փաստաթղթերի առկայության և տվյալ գործառնությունում ձեռնարկատիրական գործակալ-միջնորդների բացակայության դեպքում) գործունեությունը, որի դեպքում ռեզիդենտն ապրանքների սեփականատեր է դառնում մինչև Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելը: Այսինքն արտաքին տնտեսական գործունեություն է համարվում նախ բացառապես ոչ ռեզիդենտի անունից իրականացված և միայն վերջինիս պատկանող ապրանքները Հայաստան ներկրելու հետ կապված գործունեությունը, պայմանով որ բացակայում են միջնորդները: «Տնտեսական

¹ ՀՀՊՏ 1997.06.21/14 Անկախ իր ակնհայտ թերություններից սա եզակի այն օրինակն էր, երբ նորմատիվ մակարդակով փորձ էր արվել տալ տնտեսական գործունեության հասկացությունը, սակայն այն 19.12.12 ՀՕ-240-Ն օրենքով փոփոխությունների ենթարկվեց և այժմ նույնիսկ այս խիստ թերի հասկացությունը օրենքում բացակայում է:

² ՀՀՊՏ 1997.12.03/27:

մրցակցության պաշտպանության մասին»¹, «Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցության մասին»² ՀՀ օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի բազմաթիվ օրինակներ կարելի բերել, որտեղ այս եզրույթն այլ հասկացություններ բացատրելու նպատակով մեկ-երկու անգամ օգտագործվում են: Ինչպես երևում է վերը շարադրվածից, յուրաքանչյուր նորմատիվ ակտ տնտեսական գործունեություն էզրույթն օգտագործել է իր առջև ծառայած խնդիրները լուծելու նպատակով և դրա հետևանքն է հանդիսանում այն, որ բացակայում է միասնական մոտեցումը օրենսդրի կողմից այդ եզրույթի նկատմամբ:

Իսկ ինչպիսի՞ն է վիճակը դատական պրակտիկայում: Կարելի է նույնպես բազմաթիվ օրինակներ բերել դատական պրակտիկայից, որ դատական ակտերում բազմիցս հիշատակվում է տնտեսական գործունեություն էզրույթը, սակայն դատական ակտով ոչ մի պարզաբանում չի տրվում, թե ի՞նչ է իրենից ներկայացնում այդ գործունեությունը³:

Այսպես ՀՀ Սահմանադրական դատարանը ՄԴՈ-152 որոշմամբ անդրադարձել է տնտեսական գործունեության ազատությանը և ազատ տնտեսական մրցակցությանը⁴, ՄԴՈ-1131 որոշմամբ օգտագործվում է սովորական տնտեսական գործունեություն էզրույթը⁵, մեկ այլ գործով ՄԴՈ-1065 որոշմամբ դատարանը գտել է, որ ... տվյալ դեպքում ընդհանուր օբյեկտը ոչ այնքան կառավարման համակարգն է, որքան տնտեսական գործունեությունը և իրավական կարգավորումներն էլ պետք է միտված լինեն մրցակցային, ազատ տնտե-

¹ ՀՀՊՏ 2000.12.15/30(128):

² ՀՀՊՏ 2000.12.30/33(131):

³ Տե՛ս օրինակ ԵԿԴ/0223/07/14 քրեական գործով Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի վճիռը կամ ԵԿԴ/0807/02/11 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի իր իրավական դիրքորոշումն արտահայտելիս օգտագործել է տնտեսական կամ ձեռնարկատիրական գործունեության արտահայտությունը:

⁴ <http://www.concourt.am/armenian/decisions/common/1999/sdv-152.htm>

⁵ <http://www.concourt.am/armenian/decisions/common/2013/pdf/sdv-1131.pdf>

սական գործունեության երաշխավորվածությանը¹:

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի որոշումներից առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում 13.07.2010 թ. թիվ ՄԴՈ-903 որոշումը, որտեղ ՀՀ սահմանադրական դատարանը պարզաբանում է տնտեսական գործունեության ազատությունը. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 8 և 33.1-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ տնտեսական հարաբերությունների կանոնակարգման հիմքում, ի թիվս այլոց, ընկած են տնտեսական գործունեության ազատության և ազատ տնտեսական մրցակցության սահմանադրական սկզբունքները: Տնտեսական գործունեության ազատությունը համաձայն այդ որոշման նշանակում է իրավաբանորեն երաշխավորված հնարավորություն՝ ազատորեն օգտագործելու սեփական ընդունակություններն ու գույքն օրենքով չարգելված տնտեսական գործունեության համար, այն է՝ իրականացնել ձեռնարկատիրական գործունեություն: Վերջինս հանդես է գալիս որպես տնտեսավարող սուբյեկտի ինքնուրույն, իր ռիսկով ու օրենքով սահմանված կարգով իրականացվող գործունեություն, որի հիմնական նպատակը գույք օգտագործելուց, ապրանքներ վաճառելուց, աշխատանքներ կատարելուց կամ ծառայություններ մատուցելուց շահույթ ստանալն է: Այսինքն տնտեսական գործունեության իրականացման ձևը դա բացառապես ձեռնարկատիրական գործունեության իրականացումն է: Այնուհետև ՀՀ սահմանադրական դատարան ավելի հեռու է գնում. Իրավական պետության կողմից ազատ տնտեսական գործունեության կարգավորումը, ի թիվս այլոց, պետք է նպատակ հետապնդի ապահովելու արդարացի հավասարակշռություն տնտեսական գործունեության մասնակիցների, տվյալ դեպքում՝ բաժնետիրական ընկերության խոշոր և մանր բաժնետերերի շահերի միջև²: Տվյալ դեպքում կարելի է արձանագրել, որ սահմանադրական դատարանը բաժնետերերին տնտեսական գործունեության մասնակիցներ է համարում, հետևաբար բաժնետոմսերի նկատմամբ սեփականության իրավունքի իրացումը կարող է դիտվել որպես տնտեսական գործունեության

¹ <http://www.concourt.am/armenian/decisions/common/2013/pdf/sdv-1065.pdf>

² <http://www.concourt.am/armenian/decisions/common/2010/pdf/sdv-903.pdf>

իրականացում: Մինչդեռ, իրավական դոկտրինայում վաղուց ամրապնդվել է այն տեսակետը, համաձայն որի բաժնետոմսերի տիրապետումը չի դիտվում որպես ձեռնարկատիրական գործունեության իրականացում¹ և ՀՀ վճռաբեկ դատարանը ավելի վաղ՝ 2007թ. օգոստոսի 1-ին, S-861 քաղաքացիական գործով դիրքորոշում արտահայտելիս հանգել է այն եզրակացության, որ բաժնետեր քաղաքացու կողմից իր բաժնետոմսերի օտարումն ինքնին չի կարող մեկնաբանվել որպես ձեռնարկատիրական գործունեություն^{2,3}: Իհարկե, ՄԴՈ-903 և S-861 գործերով կան որոշակի տարբերություններ, մասնավորապես ՄԴՈ-903 որոշման համաձայն բաժնետիրական ընկերության բաժնետերերը տնտեսական գործունեության մասնակիցներ են, իսկ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, հիմնվելով «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի⁴ 26-րդ, «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի⁵ 24-րդ հոդվածների դրույթների վրա հետևություն է արել, որ ... նկատի ունենալով դատավորի՝ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու սահմանադրական արգելքը, դատավորին թույլատրելով լինել ընկերության մասնակից կամ ավանդատու, օրենսդիրը տնտեսական գործունեության այդ տեսակները չի դիտել որպես ձեռնարկատիրական

¹ Տե՛ս Գ. Սերոբյան «Արժեթղթերի շուկայում բաժնետոմսերի շրջանառության իրավական կարգավորումը» իրավաբանական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսություն, Երևան, 2005, էջ 10:

² ՀՀՊՏ 2007.10.03/49(573):

³ Այս հիմնավորումները հաշվի առնելով Եվրոմիության աջակցությամբ և արդարադատության նախարարության կողմից իրականացվող՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում կատարվող փոփոխությունների նախագծում այլ հիմնարար առաջարկությունների հետ մեկտեղ պրոֆ. Ավետիսյանի հետ համատեղ առաջարկել ենք ՀՀ քաղ. օր-ի 2-րդ հոդվածը լրացնել 2-րդ մասով հետևյալ բովանդակությամբ «Տնտեսական ընկերության մասնակից կամ բաժնետեր հանդիսանալը ձեռնարկատիրական գործունեություն չի համարվում»:

⁴ ՀՀՊՏ 1997.05.20/11:

⁵ ՀՀՊՏ 2002.01.09/1(176) Հոդ. 1:

գործունեության տարրեր, այսինքն ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր հերթին տնտեսական ընկերությունում մասնակցությունը չի դիտում ձեռնարկատիրական գործունեություն, սակայն այն համարում է տնտեսական գործունեություն¹: Մեր կարծիքով բաժնետիրական ընկերության կանոնադրական կապիտալում ներդրում կատարելը չի կարելի է դիտել որպես ձեռնարկատիրական գործունեություն, քանի որ ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնում է բաժնետիրական ընկերությունը, իսկ բաժնետերն անմիջապես այդ գործունեության սուբյեկտ չի համարվում, նա պարզապես բաժնետոմսի, յուրահատուկ գույքի սեփականատեր է և օգտվում է այդ գույքի օգտակար հատկություններից, հակառակ դեպքում ցանկացած գույքի սեփականատեր պետք է դիտվի որպես տնտեսական, այդ թվում նաև ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտ²:

Դժվար չէ նկատել, որ ո՛չ նորմատիվ մակարդակով, ո՛չ էլ դատական պրակտիկան այդպես էլ չեն բացահայտում տնտեսական գործունեության հասկացությունը, դրա բովանդակությունը և բնորոշ հատկանիշները, սուբյեկտներին, այլ պարզապես անդրադարձում են այս կամ այն դրսևորմանը, իսկ հաշվի առնելով որ «տնտեսական գործունեություն» եզրույթը լայնորեն կիրառվում է օրենսդրի և դատարանների կողմից, միաժամանակ միասնական մոտեցման բացակայությունը հանգեցնում է կամայական, իրավիճակային լուծումների, ուստի սույն հոդվածի նպատկն է հանդիսանում տնտեսական գործունեության դրկտրինալ պարզաբանումը, այդ գործունեության բովանդակության և հատկանիշների, սուբյեկտների բացահայտումը:

Մեր Սահմանադրությունն՝ ի դեմս 59-րդ հոդվածի, ձեռնարկատիրական գործունեությունը դիտում է որպես տնտեսական գործու-

¹ Ի դեպ գործող Սահմանադրությամբ ձեռնարկատիրական գործունեությունը դիտարկելով որպես տնտեսական գործունեության տեսակ փաստորեն չի արգելվում դատավորին զբաղվել տնտեսական գործունեությամբ: Տե՛ս Սահմանադրության 164-րդ հոդվածը:

² Թերևս միակ բացառություն կարող է լինել ներդրումային ընկերությունը, որն առևտրային ընկերությունների կանոնադրական կապիտալում մասնակցություն ունենալով իրականացնում է իր կանոնադրային նպատակները:

նեության տարատեսակ, իսկ բացի ձեռնարկատիրական գործունեությունից ի՞նչ է իրենից ներկայացնում տնտեսական գործունեությունը: Ցավոք այս հիմնարար հարցի պատասխանն օրենսդրությունը չի տալիս, չի պատասխանում այս հարցին նաև գիտությունը, նախևառաջ տնտեսագիտությունը, երևի թե տնտեսագետների համար տնտեսական գործունեության բնորոշման ակնհայտության պատճառով¹: Նույնիսկ թուրքիկ հայացքը բավարար է արձանագրելու պարադոքսալ մի վիճակ, փաստ է, որ կարծես թե տնտեսագետ գիտնականները պետք է առավելագույն ջանքեր գործադրեին տնտեսական գործունեության հասկացությունը մշակելու համար, սակայն շատ հեռու են իրենց գիտական պեղումներում²:

Անշուշտ տնտեսական և ձեռնարկատիրական գործունեության հարաբերակցության հիմնախնդիրը պահանջում է հստակություն, ձեռնարկատիրական բոլոր մյուս բնութագրիչները ածանցվում են դրանից և նորմատիվ իրավական կարգավորման, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից վերահսկողության իրականացման ընթացքում միշտ ծագում է այն հարցը թե գործունեության «շահութաբեր» այս կամ այն տեսակը դասվում ձեռնարկատիրական գործունեության թվին, թե՛ ոչ: Օրինակ՝ ՌԴ Մահմանադրական դատարանն իր 3.07.2001թ. № 10-П որոշմամբ արձանագրել է, որ քաղաքացին բանկային ավանդի միջոցով իրականացնում է օրենքով չարգելված այլ տնտեսական գործունեություն, որը պաշտպանվում է ՌԴ սահմանադրությամբ³: Բնական է, որ մեկ մասնավոր դեպքով կայացված դատական ակտով խնդիրը չի լուծվում: Քննարկենք ամենատարածված և պարզ դեպքերը, օրինակ հիմնական աշխատանքից դուրս ատամնաբույժը ծառայություններ է մատուցում, հեռուստաընկերության հաղորդավարը ղեկավարում են

¹ St`u Жилинский С. Э. Предпринимательское право. Учебник. 2007, 8-ое издание, էջ 15:

² St`u С. В. Белых. Экономическая деятельность как конституционно-правовая категория: понятие, признаки. Бизнес, менеджмент и право. Научно-практический экономико-правовой журнал, N3/ 2006, էջ 37:

³<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=32377;fld=134;dst=1000000001,0;rnd=0.4471506003756076>

հարսանյաց միջոցառումները, համալսարանի դասախոսը զբաղվում է կրկնուսուցմամբ կամ, վարձատրությամբ դասախոսություններ է կարդում, փաստաբանները բազմապիսի ծառայություններ են մատուցում իրենց հաճախորդներին, այս օրինակների շարքը կարելի է անվերջ շարունակել: Սակայն մեզ այս պարագայում հետաքրքրում է այն հարցը, թե հիշատակված անձինք տնտեսական գործունեություն իրականացնո՞ւմ են, թե՛ ոչ, իսկ իրականացնելու դեպքում հանդիսանում են արդյո՞ք ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտ, թե՛ ոչ, միայն այն հիմքով, որ աշխատանքների կատարման կամ ծառայությունների մատուցման արդյունքում պարբերաբար վարձատրություն¹ են ստանում, ուստի պետք է նաև օրենքով սահմանված կարգով գրանցված լինեն: Մասնավորապես նոտարը տնտեսական գործունեություն իրականացնում է, թե՛ ոչ: «ՀՀ նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքի² 3-րդ հոդվածի համաձայն «Նոտարն արդարադատության իրականացմանը նպաստող հանրային ծառայություններ իրականացնող անձ է, որը Հայաստանի Հանրապետության անունից, Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան, իրականացնում է սույն օրենքով նախատեսված նոտարական գործողություններ և ծառայություններ»: Նոտարի կողմից արդարադատության իրականացմանը նպաստելը, Հայաստանի Հանրապետության անունից գործելու և նոտարներին դասային աստիճան շնորհելու հնարավորությունը, պետություն կողմից անկախության երաշխիքները տալը և այլ գործոնները բացառում են նրան ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտ համարելու հնարավորությունը, սակայն նույն օրենքի 15-րդ հոդ. 5-րդ մասի համաձայն «Նոտարական գործողությունների կամ նոտարի մատուցած վճարովի ծառայությունների նկատմամբ կիրառվում է

¹ Այստեղ շահույթ եզրույթը միտումնավոր չի օգտագործվում նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ հիշատակված սուբյեկտները եթե դիտարկվում են որպես ձեռնարկատեր, ապա ստացված հատուցումը շահույթ է, իսկ եթե՛ ոչ, ապա տնտեսական գործունեության սուբյեկտ է, թե՛ ոչ և այս հարցի պատասխանն է պետք գտնել:

² ՀՀՊՏ 2002.01.10/2(177)

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված ձեռնարկատիրական գործունեության ռեժիմը»: Հետևաբար, ստացվում է, որ նոտարը նույնպես ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտ է: Իսկ օրինակ, մի քանի բնակարանների սեփականատերն իր բոլոր բնակարանները վարձակալության հանձնելով, և, բնականաբար, վարձավճարների ձևով վարձատրություն ստանալով տնտեսակա՞ն, թե՞ ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտ է: Իսկ եթե նույն սեփականատերն ունի մեկ բնակարան և այն վարձակալության հանձնելու դեպքում վարձավճար է ստանում, կարծում ենք, որ կարծիքների մեծ մասը կլինի այն, որ այս դեպքում վերջինս ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտ չէ, բայց այս դեպքում հարց է առաջանում, ինչո՞ւ, բնակարանների քանակն է չափանիշը, իսկ եթե ընդամենը մեկ, շատ թանկ բնակարան վարձակալության հանձնողն ավելի մեծ գումարի վարձավճար է ստանում, քան արդեն հիշատակված մի քանի բնակարանների սեփականատերը: Այս հարցերի պատասխանները կարելի է ստանալ միայն տնտեսական գործունեության հատկանիշների վերհանումից հետո:

Տեսական գրականության մեջ տարբեր են տեսաբանների կարծիքները քննարկվող հարցի շուրջ, այսպես օրինակ՝ Վ. Ս. Բելիխը տնտեսական գործունեություն¹ եզրույթն առաջարկում է ընկալել լայն և նեղ իմաստով, լայն իմաստով դա այն հասարակական երևույթներն են, որոնք խորհրդային ժամանակաշրջանում կոչվում էին «տնտեսական հարաբերություններ», «տնտեսական կապեր», «տնտեսական գործունեություն»: Նեղ իմաստով որպես տնտեսական պետք է հասկանալ տնտեսվարող սուբյեկտների արժեքային բնույթ ունեցող և գնային որոշակիությամբ օժտված արտադրանքի ար-

¹ Ռուսական տեսական գրականությունում ռուս տեսաբանների մի մասը տնտեսական գործունեություն եզրույթն ընկալում են՝ որպես экономическая, իսկ մյուսները՝ որպես хозяйственная: Կան նաև տեսաբաններ որոնք էական տարբերություններ են տեսնում այդ եզրույթների միջև, անգամ մեկը մյուսի տեսակ են համարում: Մեզ ավելի ընդունելի է թվում Կուրբատովի տեսակետը՝ ով դրանք նույնականացնում է, տե՛ս Курбатов А. Я. Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. М., Центр «ЮрИнфоР», 2001, էջ 122:

տաղրման և իրացման, աշխատանքների կատարմանն ու ծառայությունների մատուցմանն ուղղված գործունեություն¹: Ըստ ռուսական գործարարական իրավունքի գիտության ակունքերում կանգնած Վ. Ս. Մարտեմյանովի տնտեսական է նյութական արժեքների արտադրությունը, դրանց շարժն արտադրողից սպառողին ապահովման, բազմապիսի աշխատանքների կատարման և ծառայությունների մատուցմանն ու կազմակերպության գործունեության համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծմանն ուղղված գործունեություն²: Կուրբատովը հիմքում դնելով արհեստավարժության չափանիշն առաջարկում է տնտեսական գործունեությունը բաժանել ակտիվ (ապրանքների արտադրություն և իրացում, աշխատանքների կատարում և ծառայությունների մատուցում) և պասիվ (դրամական միջոցների ներդրում վարկային կազմակերպությունում, գույքի վարձակալություն)³: Օլեյնիկը տնտեսական գործունեությունը դիտարկում է որպես մարդու տնտեսական ակտիվության տեսակ, հասարակական արտադրությունում անհատի մասնակցության ձև, նրա և իր ընտանիքի անդամների կենսագործունեության ապահովման համար միջոցների ձեռք բերման եղանակ⁴: Որոշ դեպքերում տեսաբանները, մեր կարծիքով անհարկի սահմանափակում և նեղացում են տնտեսական գործունեության ոլորտը այն բնորոշելով որպես մարդկանց կողմից սեփական կարիքների բավարարման համար նյութական և այլ բարիքների արտադրության, բաշխման և վերաբաշխման մասնակցություն: Այդ գործունեության կարևոր տարրեր են ռեսուրսներ-

¹ Ст'у Белых В. С. Отношения в сфере предпринимательства как предмет предпринимательского права. Сборник научных статей. Актуальные проблемы науки и практики коммерческого права. Москва. Wolters Kluwer. 2005, էջ 43:

² Ст'у Мартемьянов В. С. Хозяйственное право: Курс лекций. М., 1994. Т.1, էջ 3:

³ Ст'у Курбатов А. Я. Теоретические основы сочетания частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. М., 2001, էջ 20:

⁴ Ст'у Предпринимательское (хозяйственное) право: Учебник. В 2 т. Т. 1/Отв. ред. О. М. Олейник. М.: Юристь, 1999, էջ 16:

րը, աշխատանքը, կապիտալը և ապրանքադրամական հարաբերությունները¹: Գուբինը և Լախնոն գտնում են, որ տնտեսական գործունեությունը բխում է ապրանքային արտադրության տնտեսության շուկայական կազմակերպման գոյությունից, կապված է բացառապես նյութական բարիքների արտադրության, այսինքն կրում է, ապրանքային բնույթ, մարմնավորվում է արտադրանքի (ապրանքի) ստեղծման, նյութական բնույթի աշխատանքների կատարման և ծառայությունների մատուցման և/կամ դրանց վերաբաշխման և/կամ դրանց օգտագործման (բաշխման, փոխանակման, սպառման)²: Համաձայն Ս. Վ. Բելիխի տնտեսական գործունեությունն անհատների, նրանց միավորումների ապրանքադրամական փոխանակման շրջանակներում նյութական արժեքների արտադրության, վերաբաշխման և սպառման տնտեսական ակտիվությունն է, որի նախապայման է տվյալ արժեքների տիրապետումը, օգտագործումը և տնօրինումը սեփական կամ այլոց նյութական պահանջմունքների բավարարման համար³: Իհարկե, այս հեղինակի մոտեցումը կարելի քննադատության ենթարկել, ճիշտ այնպես, ինչպես կարելի է քննադատել վերը բերված ցանկացած կարծիք, սակայն կարծում ենք, որ ապրանքադրամական փոխանակման շրջանակները բնավ չեն բավարարում տնտեսական գործունեության բոլոր ասպեկտները ներառելու համար, իսկ այդ արժեքների տիրապետումը, օգտագործումը և տնօրինումը կարելի է դիտել որպես նպատակ և ոչ թե նախապայման⁴: Համաձայն Գևորգյանի տնտեսական գործունեությունը՝ կարելի է բնորոշել որպես է աշխատանքի բաժանման (արհեստավարժության)

¹ Ст'у Конституционное право России: Учебник/Отв. ред. А.Н. Кокотов и М.И. Кукушкин. М. Юрист, 2003, էջ 110:

² Ст'у Предпринимательское право: Учебник/Под ред. Е.П. Губина, П.Г. Лахно. М.: Юрист, 2002, էջ13:

³ Ст'у С. В. Бельх. Экономическая деятельность как конституционно-правовая категория: понятие, признаки. Бизнес, менеджмент и право. Научно-практический экономико-правовой журнал. N3/ 2006, էջ 44:

⁴ Նույն տեսակետն է արտահայտում նաև Գևորգյանը Սե'ու М.В.Геворкян. Конституционное и муниципальное право", 2011, N 11) <http://www.center-bereg.ru/b4561.html>

հիման վրա նյութական և հոգևոր բարիքների արտադրության, փոխանակման և բաշխման գործողությունների համակցություն, որն իրականացվում է առանձին մարդու, մի խումբ անձանց և ողջ հասարակության նյութական և հոգևոր բարիքներ բավարարելու նպատակով¹:

Այժմ ներկայացնենք տնտեսական գործունեության հատկանիշները: Նկատի ունենալով, որ տնտեսական գործունեության հատկանիշները տեսական գրականության մեջ առանձնապես ուսումնասիրության չեն ենթարկվել, իսկ առկա սակավաթիվ տեսակետները շատ խայտաբղետ են ներկայացված, ուստի կսահմանափակվենք մեզ համար առավել ընդունելի պրոֆեսոր Բելիխի տեսակետի ներկայացմամբ և վերլուծությամբ²:

1. Տնտեսական գործունեությունը հանրօգուտ գործունեության տեսակ է, որն իրենից ներկայացնում է որոշակի նպատակամետ գործողությունների ամբողջություն,

2. Տնտեսական գործունեության սուբյեկտներ են համարվում ցանկացած իրավունակ անձինք, ինչպես նաև հանրային կազմավորումները և առանց իրավաբանական անձ կազմավորելու կոլեկտիվ միավորումները (հոլդինգներ, ֆինանսաարդյունաբերական խմբեր և այլն),

3. Գործունեության այս տեսակն իրականացվում է տնտեսության ոլորտում,

4. Տնտեսական գործունեություն իրականացնելիս հետապնդում են նյութական և հոգևոր (ոչ նյութական) բարիքներ ստեղծելու, անհատի (մարդու), հանրության անդամների և հանրության բազմապիսի կարիքների բավարարման նպատակ,

¹ Տե՛ս Մ. В. Геворкян. Конституционно-правовые основы экономической деятельности в Российской Федерации. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2012. <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1476580>

² Տե՛ս В. С. Белых. Отношения в сфере предпринимательства как предмет предпринимательского права. Актуальные проблемы науки и практики коммерческого права. Сборник научных статей. Выпуск 5. Москва. Wolters Kluwer. 2005, էջ 39-40:

5. Նյութական և այլ ծախսերը հատուցվում են ստացվող եկամտի հաշվին:

Մեր կարծիքով որոշակի նպատակամետ գործողությունների ամբողջությունն ընդգծելու կարիք չկա, քանզի գործողություն բառն իր իմաստային բովանդակությամբ, իսկ ենթադրում է այդ գործողության որոշակի նպատակ, իսկ ոչ նպատակամետ, առանց որևէ նպատակի գործողությունները իմաստագուրկ են և մեր պարագայում անընդունելի: Մինևույն ժամանակ հասկացության մեջ պարտադիր տարր է լինելու այդ գործողությունների վերջնական նպատակը, ուստի այդ երկու հատկանիշի պարագայում նպատակամետության խնդիր չի առաջանում:

Սուբյեկտների մասին .տնտեսական գործունեության սուբյեկտներ չեն կարող համարվել հանրային կազմավորումները, մասնավորապես պետությունը անմիջականորեն չի կարող մասնակցել տնտեսական գործունեությանը, համենայնդեպս, ՀՀ քաղ.օր-ի 128-րդ հոդվածի ուժով նրանց նկատմամբ կիրառվում են իրավաբանական անձանց մասնակցությունը սահմանող նորմերը: Միաժամանակ ՀՀ Սահմանադրության օրինականության սկզբունքն ամրագրող 6-րդ հոդվածը նախատեսում է, որ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով: Ոչ Սահմանադրությունը, ոչ էլ այլ օրենքները չեն նախատեսում հանրային կազմավորումների կողմից տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու հնարավորություն, ավելին «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի «Համայնքի տնտեսական գործունեությունը» վերտառություն ունեցող 52-րդ հոդվածն իր ակընհայտ թերություններով հանդերձ, սահմանում է, որ համայնքը, իր լիազորությունների իրականացման նպատակով, համայնքի ավագանու որոշմամբ կարող է ստեղծել բյուջետային հիմնարկներ, առևտրային և ոչ առևտրային կազմակերպություններ, հետևաբար նույնպես անմիջականորեն չի կարող մասնակցել տնտեսական գործունեությանը այլ այդ մասնակցությունը կարող է ունենալ իր կողմից ստեղծվող հիմնարկների, իրավաբա-

նական անձանց միջոցով: Սուբյեկտների մասին խոսելիս անհրաժեշտ է նաև նշել, որ վերջիններս պետք է լինեն գործունակ, իրավաբանական անձանց դեպքում հարցը համեմատաբար հեշտ է լուծվում, քանի որ այդ հարցը կարգավորվում է կանոնադրությամբ, ինչ վերաբերում է ֆիզիկական անձանց, ապա տնտեսական գործունեություն իրականացնելու արդյունքում իրավահարաբերություններին մասնակցելու տեսանկյունից կարծում ենք կիրառելի են գործունակության ընդհանուր կանոնները, ուստի տնտեսական գործունեության սուբյեկտ կարելի է համարել ցանկացած գործունակ անձին, որն ի դեպ այդ գործունեությունը կարող է իրականացնել և՛ ինքնուրույն, և՛ այլ անձայնց հետ համատեղ¹:

Անվիճելի է, որ տնտեսական գործունեությունն իրականացվում է տնտեսության ոլորտում, ավելի հետաքրքրական են դրա նպատակները: Այդ գործունեությունն իրականացվում է նյութական և հոգևոր բարիքներ ստեղծելու, անհատի, հանրության անդամների և հանրության բազմապիսի կարիքների բավարարման նպատակով: Սակայն կարելի ենթադրել, որ այս կազմի մեջ են մտնում նաև նույն տնտեսական գործունեության սուբյեկտ հանդիսացող իրավաբանական անձինք, որոնց գործունեության նպատակներն ի վերջո նույնպես ուղղված են նույն հասարակության և անհատների կարիքների բավարարման համար, ուստի դրանք առանձին չեն ընդգրկվել:

Իսկ վերջում անդրադարձանք այդ գործունեության ընթացքում կատարված ծախսերի հատուցման հարցին: Մեր կարծիքով՝ տնտեսական գործունեության բնորոշման համար հատուցումն ունի ֆակտուալ բնույթ և պարտադիր պայման չէ: Տնտեսական գործունեության տեսակի՝ ձեռնարկատիրական գործունեության համար նպատակն էական նշանակություն ունի, այն է շահույթ ստանալը, սակայն նույնպես ծախսերի հարցը ձեռնարկատիրական գործունեությունը բնորոշելու համար անտեսվում է և տեղավորվում է իր բնույթով ռիսկային գործունեության շրջանակների մեջ: Ծախսերի

¹ Այստեղ անձ եզրույթը կիրառվում է լայն իմաստով՝ իր մեջ ներառելով ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց: Այս իրավական հնարքը հաջողությամբ կիրառվում է ՀՀ օրենսդրության մեջ:

հարցն էական էլ չէ, քանի որ տնտեսական գործունեության սուբյեկտները մի դեպքում կարող են հատուցում ստանալ կատարված ծախսերի համար, օրինակ հանձնարարությունը կատարած կոմիսիոները կոմիտենտից, մինչդեռ այլ դեպքում, օրինակ տնամերձ հողամասում իր կարիքների համար բանջարեղեն աճեցնող սեփականատիրոջ հիմնական նպատակն ամենևին էլ հատուցումը չէ, այլ բնամթերք ունենալը և բնական է, որ այդ հանգամանքից կախվածության մեջ չի դրվում վերջինիս տնտեսական գործունեության սուբյեկտ լինելու, տնտեսական գործունեություն իրականացնելու կամ չիրականացնելու հարցը: Եթե համարենք, որ շահույթ ստանալու տեսանկյունից ծախսերի հարցն էական պայման է, ինչպես ձեռնարկատիրական գործունեության հարցում, ապա ստացվում է, որ այդ հարցի լուծումից է կախված գործունեության այս կամ այն տեսակը տնտեսական գործունեության թվին դասելու հարցի լուծումը, մինչդեռ մեր բերված օրինակում տնամերձի սեփականատերը չի կարևորում ծախսերի հատուցումն հարցը և անկասկած իրականացնում է տնտեսական գործունեություն: Այլ խնդիր է, որ այդ գործունեության իրականացման արդյունքում ստեղծվում է որոշակի նյութական կամ հոգևոր բարիք, որը պետք է բավարարի մարդու կամ հասարակության որոշակի պահանջմունքները և եթե այդ գործունեությունն իրականացվում է տնտեսության ոլորտում, ուստի ենթադրվում է, որ այդ արդյունքը պետք է որոշակի նյութական արժեք ունենա և այս իմաստով տնտեսական գործունեության նոր հատկանիշ է ի հայտ գալիս: Կարծում ենք նաև, որ զուտ հոգևոր և ոչ նյութական, օրինակ մշակույթային արժեքներ ստեղծող անձանց տնտեսական գործունեության սուբյեկտների շարքին դասելը ճիշտ չի լինի:

Այսպիսով՝ մեր կարծիքով տնտեսական գործունեության հատկանիշները հետևյալն են.

- տնտեսական գործունեությունը մարդկային գործունեության հանրօգուտ տեսակ է,
- տնտեսական գործունեության սուբյեկտներ են համարվում ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, որոնք այդ գործունեությունն իրականացնում են ինքնուրույն կամ համատեղ,

- տնտեսական գործունեության իրականացման արդյունքում ստեղծվում են դրամական արժեք ունեցող նյութական և հոգևոր բարիքներ,

- տնտեսական գործունեությունն իրականացվում է տնտեսության ոլորտում,

- տնտեսական գործունեության նպատակն է անհատների և հասարակության պահանջմունքները բավարարումը:

Ամփոփելով մեր վերլուծությունը փորձենք տալ տնտեսական գործունեության հասկացությունը: Այդ նպատակով ճիշտ կլինի հիմք ընդունել ձեռնարկատիրական գործունեության հասկացության կառուցվածքը, հաշվի առնելով այն, որ տեսությամբ և օրենսդրությամբ այն արդեն բավականին մշակված է:

Այսպիսով՝ **տնտեսական է համարվում անձի կողմից ինքնուրույն կամ այլ անձանց հետ համատեղ դրամական արժեք ունեցող նյութական և հոգևոր բարիքներ ստեղծելու միջոցով անհատների և հասարակության պահանջմունքները բավարարելու նպատակով տնտեսության ոլորտում իրականացվող հանրագուտ գործունեությունը:**

ПОНЯТИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СВЕТЕ КОНСТИТУЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Давид Серобян

Доцент кафедры гражданского права ЕГУ,

кандидат юридических наук

Современное правовое регулирование экономических отношений в Республике Армения претерпело значительные изменения в сравнении с правовым регулированием тех же экономических отношений до обретения Арменией независимости, и эти изменения носят фундаментальный характер, прежде всего преследуют цель развития тех самых экономических отношений и, в частности, предпринимательских отношений, защиты и поощрения свободной экономической конкуренции в целях развития предпринимательства и защиты интересов потребителей.

В данной статье уделено внимание этому обстоятельству на основе анализа действующего законодательства и судебной практики, предпринята попытка выявления сущности экономической деятельности, ее содержания и признаков. В работе уделено внимание тому обстоятельству, что действующее законодательство Республики Армения широко применяет термин «экономическая деятельность», но трактует весьма произвольно, решая сиюминутные задачи.

В свете осуществленных недавно в Республике Армения конституционно-правовых реформ в статье автором делается вывод о необходимости доктринального и законодательного закрепления понятия экономической деятельности.

THE CONCEPT OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE LIGHT OF THE CONSTITUTIONAL CHANGES

Davit Serobyán

*Associate Professor of the YSU Chair of Civil Law,
Candidate of Legal Sciences*

The current legal regulation of economic relations in the Republic of Armenia has undergone significant changes as compared to the legal regulation of the same economic relations before the independence of Armenia and these changes are fundamental, first of all aiming at the development of the mentioned economic relations and in particular business relations, protection and promotion of the free economic competition in the development of entrepreneurship and protection of consumers' interests.

In this article attention is paid to the fact based on an analysis of current legislation and case law attempted to identify the essence of economic activity, the content and features of economic activity. The paper pays attention to the fact of the current legislation of the Republic of Armenia as it is widely uses the term "economic activity", but treats the highly arbitrary, immediate problem solving.

The light of the recently made constitutional and legal reforms in the Republic of Armenia the author concludes that doctrinal and legislative consolidation of the concept of economic activity is needed.

Բանալի բառեր՝ սահմանադրություն, օրենսդրություն, սնտեսական, գործարարական, ձեռնարկատիրական, գործունեություն, իրավունք, կարգավորում:

Ключевые слова – конституция, законодательство, хозяйственная, экономическая, предпринимательская деятельность, право, регулирование.

Key words – constitution, legislation, economic, entrepreneurship, activity, law, regulation.